

tanke på museer som formidler norsk agrarhistorie og bondekultur, mener jeg at denne boka vil være til stor hjelp for å belyse mange temaer på en enda mer interessant og spennende måte.

Hanne Marie Johansen 2019. *Skeive linjer i norsk historie – frå norrøn tid til i dag*, Oslo: Det Norske Samlaget, 247 sider.

Anmeldt av Hans Wiggo Kristiansen,
OsloMet-storbyuniversitetet

Dette er akkurat hva skeiv historieskriving trenger nå, tenkte jeg da jeg ved inngangen til et nytt tiår leste Hanne Marie Johansens bok *Skeive linjer i norsk historie*. Johansen har skrevet en bok som rydder, systematiserer og sammenstiller – om ikke alt, så i hvert fall det meste av – det banebrytende arbeidet som er gjort innenfor skeiv historieskriving i Norge de siste 30 årene. Det er gjort på en grundig og faglig etterrettelig måte, i tett samarbeid med Skeivt arkiv, en avdeling ved Universitetsbiblioteket i Bergen som jobber med å ta vare på, dokumentere og formidle skeiv historie eller LHBT-historie. Denne boka bør være obligatorisk lesning for alle som går i gang med nye forskningsprosjekter og vil sikkert også stimulere til ny forskning om skeiv historie. Kort sagt, dette er ei bok som samler og konsoliderer et fagfelt som lenge har vært fragmentert og preget av teoretiske og personlige motsetninger.

Forfatteren, Hanne Marie Johansen, er historiker med doktorgrad fra Universitetet i Bergen. Hun har bred erfaring fra forskning om kjønns historie, familiehistorie og retts historie i Skandinavia og har tidligere forsket på blant annet separasjon og skilsmisse i Norge i perioden fra reformasjonen og fram til 1900-tallet. I dag tjenestegjør

hun som førsteamanuensis i humanistisk kjønnsforskning ved Senter for kvinne- og kjønnsforskning ved UiB og er første bibliotekar ved Universitetsbiblioteket ved samme universitet.

Boka er organisert i sju kapitler. Det første, *Skeiv historie*, gir en lettlest innføring i sentrale begreper som skeiv og skeiv teori, og i debatten som har vært rundt disse begrepene. Her sier forfatteren at boka skal omhandle både realhistorien og historio- grafien, altså forskningen på skeiv historie og hvordan den har vokst fram og utfoldet seg i Norge, særlig siden 1990-tallet. Det andre kapitlet omhandler skeive fra seinantikken og fram til 1850. Her vies mye oppmerksomhet til omtale av likekjønns seksualitet i norrøn mytologi og kultur og til hvordan homoseksualitet er blitt håndtert i norsk lovgivning og av den katolske og siden protestantiske kirka opp gjennom middelalderen og fram til tidlig nytid. Det er betegnende for kildetilfanget at de sju hundre-årene som ligger mellom 1100-tallet og 1800-tallet kun vies 28 sider, mens de knappe 170 årene som omhandles i de fire etterfølgende kapitlene er tilmålt hele nesten 150 sider. Kapittel tre, *Inn i det moderne, 1850 til 1902*, handler om utviklingen innenfor medisinsk og psykiatrisk diskurs og om samvirket mellom denne og endringer i lovverket og rettspraksisen i Norge. Kapittel fire, *Moderne tider, 1902 til 1945*, handler også i stor grad om utviklingen innenfor den juridiske og medisinske omtalen av homoseksualitet, men går i tillegg inn på skeive kulturuttrykk og skeiv selvforståelse i denne perioden. Kapittel fem, *1948-1990, Frå undertrykking til frigjering?*, beskriver i all hovedsak opprettelsen og den videre utviklingen av en interesseorganisasjon for homoseksuelle i Norge, men gir også plass til beskrivelser av hvordan den diskresjonskulturen som dominerte både organisasjons-

arbeidet og hverdagslivet etter hvert vek plassen for en mer åpen og konfronterende kultur og strategi. Kapittel 6, *Frå homofil til skeiv*, går inn på trekk ved utviklingen fra 1990-tallet og fram til i dag, med vekt på offentlige debatter rundt partnerskaps- og ekteskapslovgivning og den økte oppmerksomheten om livssituasjonen til transpersoner. Sjuende og siste kapittel, *Utsyn*, er en oppsummering med vekt på nyere forskning om blant annet holdninger og levekår.

Bokas viktigste bidrag til fagfeltet er at den samler og sammenfatter mye av det som er skrevet om skeiv historie i Norge de siste tiårene. Mye glimrende forskning på dette feltet har tatt form av master- og doktorgradsavhandlinger, eller er blitt publisert i bøker i små opplag, og har derfor i liten grad vært tilgjengelig for en bredere leserkrets. Det er særlig fortjenestefullt at forskningen til historiker Runar Jordåen og etnolog Tone Hellesund løftes fram og gjøres bedre kjent gjennom denne bokutgivelsen. Boka vil ha stor verdi som oppslagsverk, kilde og springbrett for videre forskning, og er utstyrt med et fylldig, 12-siders stikkordsregister.

Boka vil være til nytte og inspirasjon både for folk som er opptatt av skeiv historie og forskere og andre som jobber med skeiv historieskriving. Forfatteren kommer med nyanserte kommentarer til norske og internasjonale diskusjoner om hvordan skeiv historie bør forstås og skrives og introduserer leseren for internasjonale størrelser som John Boswell, Bernadette Brooten og David Halperin, bare for å nevne noen. Det er noe forsonende ved måten Johansen skriver om skeiv historie på, og selv om hun nevner de ofte opphetede diskusjonene som har vært, eksempelvis rundt Boswells påståtte essensialistiske historiefremstilling, beveger hun seg ledig i det akademiske landskapet uten å befeste seg i den ene eller andre teoretiske skyttergraven. Måten forfatteren forholder seg til stoffet på er preget

av faglig raushet og nysgjerrighet. Når det er sagt, savner jeg omtale av enkelte helt sentrale bidragsytere fra den engelskspråklige verden, blant annet Esther Newton, George Chauncey, John Howard og Matt Houlbrook.

Det er fortjenestefullt at kapittelet *1948–1990 Frå undertrykking til frigjering?* legger såpass stor vekt på den tidlige fasen av organisasjonshistorien og på hvordan homobevegelsens (som seinere er blitt til den «skeive» bevegelsen) har endret strategier og arbeidsmåter opp gjennom de snart 70 åra den har eksistert i Norge. Her framhever forfatteren personligheter som Rolf Løvaas, Øivind Eckhoff, Arne Heli, Dermot Mack og Vigdis Bunkholt, alle pionerer i Det norske forbundet av 1948, forløperen til dagens FRI – Foreningen for kjønns- og seksualitetsmangfold. Selv om boka løfter fram den betydningen den mest berømte lederskikkelsen, Kim Friele, har hatt for utviklingen av homobevegelsen i Norge og for mange av de endringene i positiv retning som fant sted på 1970- og 1980-tallet, løfter den også fram flere foregangsmenn og foregangskvinner og bidrar dermed til en rikere og mer nyansert framstilling av organisasjonshistorien.

Selv om boka på en forbilledlig måte sammenfatter mye av den norske forskingen om skeiv historie, tilfører den relativt lite nytt i form av egne funn eller nyskapende tolkninger av andres funn. Det ser ikke ut til at forfatteren selv har gjort forskning i det omfattende arkivmaterialet som finnes på Riksarkivet og Skeivt arkiv, men nøyer seg med å omtale og kommentere andres allerede publiserte funn. Videre skaper tittelen, «Skeive linjer i norsk historie», forventinger om at det her vil komme et alternativ til tradisjonelle framstillinger av «homohistorien». Disse innfris bare delvis, og de samme slagsidene som har preget tidligere historieskriving går igjen også her: Menn omtales

langt oftere enn kvinner; seksuell orientering får langt mer oppmerksomhet enn kjønnsidentitet og kjønns mangfold; straff og negative sanksjoner gis langt mer plass enn positive og positivt sanksjonerte uttrykk for likekjønns seksualitet og kjønnskreativitet. Dette henger selvsagt sammen med kilde tilfanget, men kan også skyldes at boka i liten grad forholder seg kritisk og spørrende til den frigjøringsfortellingen som homobevegelsen i Norge har gått i bresjen for.

I noen av de kapitlene som omhandler lovrevisjonsarbeidet som skjedde i Norge på 1800- og 1900-tallet savner jeg av og til at forfatteren hadde satt lovrevisjonsarbeidet og debattene her til lands inn i en videre, internasjonal kontekst. Det kan vel ikke bare ha vært ønsket om å modernisere loven som var drivkraften i dette arbeidet, men også at juristene skjelte til det som skjedde i andre land i Europa. Teksten kommer enkelte steder inn på situasjonen i andre europeiske land, men det kunne gjerne ha vært gjort mer konsekvent. Tobindsverket *A History of Homosexuality in Europe. Berlin, London, Paris 1919–1939*, av Florence Tamagne (2004) kunne ha bidratt til å gi en slik bred europeisk kontekst.

En stor del av boka (kapittel 5, 6 og 7) omhandler det som kan kalles «organisasjonshistorien», det vil si historien om framveksten og utviklingen av en homobevegelse/skeiv bevegelse i Norge i perioden fra rundt 1950 og til i dag. I framstillingen av denne historien kunne denne leseren ønsket at boka hadde en noe mer kritisk distanse til og problematisering av den framstillingen ledende personer i denne bevegelsen har gitt. Her kunne forfatteren, med støtte i de kritiske perspektivene fra skeiv teori, ha stilt flere spørsmål rundt hvordan for eksempel kjønns mangfold og ulike former for overskridende lek med kjønn og seksualitet er blitt håndtert internt til homo-

bevegelsen og miljøene rundt den i ulike tidsperioder. Selv om teksten av og til peker på konfliktlinjer og motsetninger, preges den av det jeg oppfatter som en overdreven ærbødighet for homobevegelsens identitetspolitiske prosjekt. Det som da faller ut av fokus er ikke bare mye av det skeive hverdags- og dagliglivet, men også den delen av det skeive mangfoldet som ikke så lett fanges inn av dikotomien hetero-homo, blant annet biseksualiteten og den mer undergrunnspregede delen av det skeive miljøet, eksempelvis den historiske framveksten av SM-miljøene i Norge.

Dette er ikke så mye en kritikk av Johansens bok som en liten ønskeliste over temaer historikere og andre bør fordype seg i nå på 2020-tallet. Det står virkelig respekt av den formidable oppgaven Hanne Marie Johansen har påtatt seg når hun har valgt å skrive en skeiv norgeshistorie fra norrøn tid til i dag. Denne boka legger et bredt og solid fundament for videre forskning og undervisning og er et kjærkomment tilskudd til et forskingsfelt som til nå har vært fragmentert og lavt prioritert i Norge.

Red.anm: Bokmelderen ble forespurt av 2019-redaksjonen.

Ane Ohrvik 2018. *Medicine, Magic and Art in Early Modern Norway. Conceptualizing Knowledge*. London: Palgrave Macmillan. 302s.

Anmeldt av post.doc Åmund Norum Resløyken, UiO

De norske svartebøkene er et unikt tekst-korpus som har spilt en viktig rolle gjennom den folkloristiske faghistorien. Som en av de helt få førstehånds kildene til praktiske, utøvende «magiske kunster» besitter de en spesiell plass blant norske folkloristiske